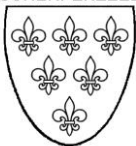

VERENIGING
OUD
SCHERPENZEEL

22^e jaargang nr. 3
oktober 2010

Vereniging Oud - Scherpenzeel

<i>Van de Bestuurstafel</i>	3
<i>In memoriam Jan van Engelenburg</i>	4
<i>Uitnodiging ledenbijeenkomst</i>	5
<i>Uitnodiging bedrijfsbezoek</i>	6
<i>Sinterklaas bij Open Dag</i>	7
<i>Gelukwens voor prijswinnaars quiz</i>	8
<i>Hartelijk welkom voor 750^e lid!</i>	8
<i>Interessante avondwandeling 18 juni</i>	9
<i>Ontvangst oudere inwoners Scherpenzeel</i>	11
<i>Verborgen bodemschatten in het terrein Renes?</i>	13
<i>Glashorst</i>	19
<i>“NOE EERST EFFE PROATE!”</i>	34
<i>Originele drinkbak terug naar Koetshuis</i>	44
<i>Oorlog in je achtertuin,</i>	46
<i>Reacties op onbekende voorwerpen</i>	48
<i>Aanvullingen en correcties</i>	50
<i>Nieuwe Aanwinsten</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

De kopij voor het decembern timer dient uiterlijk zaterdag
20 november a.s. te zijn ingeleverd bij de redactie.

Omslagfoto:

De voormalige boerderij Oostindië op Glashorst.

(Zie artikel over Glashorst, pag. 19 e.v.)

Van de Bestuurstafel

Nu de zomer voorbij is en de vrijwilligers alsmede de bestuursleden van onze vereniging opnieuw energie hebben gekregen, is het verenigingsleven weer van start gegaan.

In de hal van het Koetshuis heeft de expositieruimte een facelift gekregen. Met dank aan Wim van den Berg voor het schilderen van de muren en aan Berend van de Wetering die panelen op de wanden heeft aangebracht voor het houden van wisselende foto exposities.

Het zal u niet zijn ontgaan dat er veel te doen is over een eventuele herindeling van de gemeenten Renswoude, Woudenberg en Scherpenzeel. Gaat men samen één gemeente vormen, ja of nee? Alle drie de dorpen hebben een historische- of een oudheidkundige vereniging, die goed functioneren. Al vele jaren hebben de besturen van deze verenigingen minimaal één keer per jaar een gezamenlijk overleg. Plannen en ontwikkelingen van de verenigingen worden uitgewisseld, hetgeen als erg zinvol wordt ervaren. Wij hopen dat bij al dan niet doorgaan van de herindeling, de goede contacten ongewijzigd blijven.

Op 11 september jl. was het Monumentendag. Bij toerbeurt wordt deze dag georganiseerd door de gemeenten Woudenberg, Renswoude of Scherpenzeel. Het thema voor dit jaar was “De smaak van de 19^e eeuw” en werd georganiseerd door Renswoude. Het gemeentebestuur had samen met de oudheidkundige vereniging een goed programma samengesteld, met o.a. een bezoek aan het voormalige Rechthuis (Dorpsstraat 46), bezoek aan het Kasteelpark, bezoek aan de kasteelboerderij en aan de Koepelkerk, waarna men kon uitrusten in Dicky’s Theeschenkerij (Dorpsstraat 11)

In de middag werd in Scherpenzeel in het Koetshuis een “open huis” gehouden. De heer B. IJff uit Scherpenzeel gaf aldaar tekst en uitleg over fotografie en waren er veel oude fototoestellen te zien.

Niet alleen tijdens een open huis bent u welkom in het documentatiecentrum in het Koetshuis, maar ook elke dinsdagavond of op afspraak op een ander tijdstip.

Wij doen een beroep op u om oude foto’s, geboortekaartjes en rouwbrieven aan ons te verstrekken. Deze gaan we vervolgens scannen, u behoudt het origineel.

Programma:

- 19 oktober een ledenbijeenkomst. Zie uitnodiging elders in dit blad.
- 11 november een bedrijfsbezoek. Zie uitnodiging elders in dit blad.
- 20 november “Open huis “.
- 22 februari 2011 ledenvergadering.

Namens het Bestuur wens ik u veel leesplezier.

Wim Schimmel, voorzitter.

In memoriam Jan van Engelenburg

Het zijn vaak gezellige avonden in de kamer van Vereniging Oud-Scherpenzeel boven in het Koetshuis. Meerdere leden van de vereniging zitten daar met een loupe oude foto's te bekijken om te zien wat en wie daar op staan. Met de op die manier verzamelde gegevens worden de foto's dan gescand en in de computer gezet.

Ook Jan van Engelenburg was daarbij vaak aanwezig, duidelijk herkenbaar aan zijn zware stem die overal bovenuit kwam. “Die man he'k nog best gekend, doar he'k nog mee gewarkt. Hij was ok bi'j ons op de fabriek.”

Of: “Man, man, proat me d'r niet van.” – “Denk t'er goed om.” – “Hou t'er over op!”. Zo had Jan zijn bekende uitspraken en stopwoorden, die hij telkens herhaalde.

Hij had een goed geheugen en heeft ons aan veel namen geholpen en een grote bijdrage geleverd omtrent de geschiedenis van Scherpenzeel.

Jan is 89 jaar geworden. Zijn lichaam liet het langzamerhand afweten en de laatste weken van zijn leven was hij opgenomen in Verpleeghuis De Meent in Veenendaal. Op 7 juni is Jan gestorven en op 11 juni begraven bij zijn vrouw op Lambalgen.

We zullen hem missen en de echo van zijn zware stem in herinnering slechts nog horen. We wensen zijn familie veel sterkte om dit verlies te dragen.

Bestuur en vrijwilligers.

Uitnodiging ledenbijeenkomst

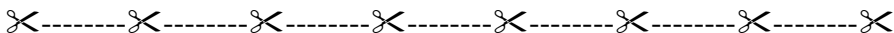
Op **dinsdagavond 19 oktober a.s.** bent u welkom op de ledenbijeenkomst in Partycentrum “Boschzicht”, aan de Burg. Royaardslaan 4. **Aanvang 19.30 uur.**

De heer Willem van Leuveren, fotograaf in Scherpenzeel, beschikt over foto’s waarvan wij denken dat ze voor u interessant zijn. Wij hebben hem bereid gevonden een aantal foto’s te presenteren.

Verder zal de heer Marc Wingens, directeur van de Stichting Gelders Erfgoed, ons kennis laten maken met het Gelders Erfgoed. Aan de hand van een powerpoint presentatie zal hij ons informeren over de verschillende taken en projecten van het Gelders Erfgoed, zoals ondersteuning voor musea, historische verenigingen en andere erfgoedinstellingen. Voorts zal Marc Wingens ons laten zien op welke wijze het Gelders Erfgoed betrokken is bij lokale historische collecties en lokale cultuurhistorie.

Het belooft een interessante avond te worden. Vanaf 19.00 uur is de zaal open en staat de koffie/thee voor u klaar.

Graag tot ziens op 19 oktober.

Aanmeldingsformulier voor het bezoek aan Geefshuizen, Holleweg 28, op donderdag 11 november a.s.

Naam: .....

Aantal personen: .....

De voorkeur gaat naar de avond-/middagsessie, maar de andere kan ook.

Alleen de middag-/avondsessie is mogelijk.

Uitnodiging bedrijfsbezoek

Donderdag 11 november 2010

Tien jaar geleden waren we te gast bij de, toen nog, Scherpenzeelse firma Overeem aan het Oosteinde. We zagen dat dit bedrijf ontstaan was aan de Dorpsstraat. Nadat het verhuisd was naar het Oosteinde kwam Bart Weerd in de smederij aan de Dorpsstraat. In 1954 stopte hij en namen de gebroeders Wim en Beb Geefshuizen de smederij over. Ik heb toen gezegd dat het verdere verloop hiervan later maar eens aan de orde moest komen, niet wetende dat ik dat 10 jaar later zelf mocht verzorgen als bestuurslid van Oud-Scherpenzeel!

De smederij heeft zich ontwikkeld tot een modern staalconstructiebedrijf op een mooi industrieterrein, nog steeds in Scherpenzeel. Alle reden om hier eens een kijkje te gaan nemen om er achter te komen hoe die ontwikkeling heeft plaats gevonden.

Een afspraak om leden van Vereniging Oud-Scherpenzeel met het bedrijf kennis te laten maken, was snel gemaakt. Beb, nog steeds actief bezig in het bedrijf, toverde een paar schoenendozen met foto's boven tafel waar een verhaal van te maken moest zijn.

Omdat de groep niet groter dan ca. 25 personen kan zijn, leek het ons het beste om zowel in de middag als in de avond een bijeenkomst te houden, om resp. half drie en half acht.

Opgeven kan het handigst door een mailtje te sturen naar janroelofsen, waarbij u aangeeft welke groep de voorkeur heeft. Meld er ook bij of u de andere tijd absoluut niet kunt, want het kan zijn dat we moeten schuiven om ongeveer gelijke groepen te krijgen.

Een belletje naar 033-2772539 kan natuurlijk ook, bij voorkeur tussen 19.00 en 21.00 uur.

Als derde mogelijkheid kunt u het formuliertje (pag. 5) invullen en bij mij op Broekerlaan 23 in de bus doen.

Geeft u zich snel op want vol=vol!

Jan Roelofsen.

Sinterklaas bij Open Dag

Op zaterdag 20 november is er van 13.00 – 17.00 uur weer een open dag in het documentatiecentrum van onze vereniging. Deze keer willen we uitgebreid aandacht besteden aan de Sinterklaasviering zoals deze vroeger plaatsvond. Uiteraard hebben we hiervan al veel foto's die we dan zullen tentoonstellen, maar we willen onze collectie graag uitbreiden met uw foto's van het Sinterklaasfeest in Scherpenzeel, de intocht, vieringen bij verenigingen en bedrijven. Foto's worden gedigitaliseerd, zodat u ze niet hoeft af te staan. Voorwerpen ter opluistering van het feest willen we ook graag van u lenen en exposeren. Dat kan variëren van kleding tot een speculaasplank.

Nu wordt vaak groots uitgepakt op 5 december, maar hoe was dat vroeger? Wanneer u leuke, interessante verhalen of anekdotes over de viering van het Sinterklaasfeest heeft, dan willen we die graag horen en opschrijven en aan anderen laten lezen en vertellen. We zijn benieuwd naar uw bijdrage.

Vol verwachting klopt ons hart...

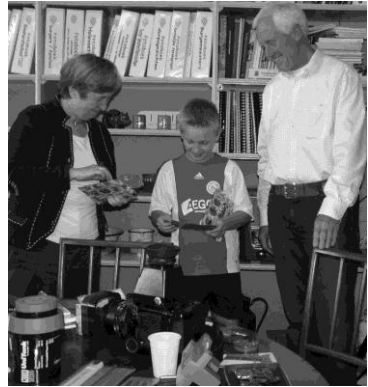

Natuurlijk kunt u op de open dag ook uitgebreid snuffelen in de vele fotoboeken en op de zolder van het Koetshuis waar een schat aan oude voorwerpen is uitgestald.

Als u materialen, foto's of verhalen voor ons heeft, neemt u dan contact op met Wim van den Berg, tel.: 2772183 of w.v.dberg@xs4all.nl.

Gelukwens voor prijswinnaars quiz

De prijswinnaars van de quiz, die door de Vereniging Oud-Scherpenzeel werd gehouden in de Breehoek op 28 augustus jl. op de presentatiedag voor verenigingen, zijn geworden: mevrouw Els de Haan en Daan Gerritsen, beiden uit Scherpenzeel. Zij ontvingen een cadeaubon. Gefeliciteerd!

Hartelijk welkom voor 750^e lid!

Op 14 september jl. konden wij mevrouw D.H. Hofland-Veer, wonende te Woudenberg, Middenstraat 1, inschrijven als het 750^e lid van de Vereniging Oud-Scherpenzeel.

Mevrouw Hofland is geboren in Scherpenzeel en is later naar Woudenberg verhuisd. Zij kreeg een heerlijke taart voorzien van het logo van de vereniging, alsmede het boekje van meester H. Schipper, onderwijzer aan de Woudenbergse school, over het leven en wonen in Scherpenzeel, rond het jaar 1900.

Interessante avondwandeling 18 juni

Vrijdagavond 18 juni jl. maakten een veertigtal belangstellenden onder leiding van Jaap Smit en Wim van den Berg, bestuursleden van Ver. Oud-Scherpenzeel, een interessante wandeling door een prachtig stuk natuur op Landgoed Scherpenzeel. Even voor zevenen verzamelen zich de wandelaars bij

het zomerhuisje 'Nieuw-Willaer' van de familie Daniëls aan de Voskuilerdijk.

Het is een plekje ten noorden van het dorp Scherpenzeel dat niet

voor het publiek toegankelijk is. Mevrouw Meta Daniëls had echter eerder dit jaar tijdens haar presentatie over het Landgoed Scherpenzeel op een ledenvergadering beloofd dat ze de aanwezigen daar een keer zou uitnodigen. Ze vindt het dan ook een eer nu zoveel mensen, ondanks de dreigende wolkenlucht, te mogen begroeten.

Govert Bos, beheerder van het Landgoed, vertelt hoe hier op Willaer het

lage, natte graslandgebied een paar jaar geleden is omgevormd tot een fraai natuurrijk gebied rond een grote waterplas. Hij wijst op de Nortonput in het terrein (*foto*), waarvan het grondwater dat hierin naar boven kwam vroeger werd gebruikt voor de koeling van de melk. In de aangrenzende schaapskooi

Oud Willaer (1862), een kooi van het Utrechts type, geeft hij de nodige uitleg over de bouw en de diverse restauraties in de laatste jaren.

De tocht gaat vervolgens via hofstede Wittenberg naar boerderij Breehoef, een plek waar al in de 15^e eeuw werd geboerd. Een deel van de hoeve is thans ingericht als zorgboerderij. Henk van Woudenberg, samen met zijn vrouw Rosita hier de zorgbegeleider, gaat kort in op de

historie van Breehoef, tot 1653 Matthijsgoed genoemd.

Langs bos en wei wandelt de groep verder naar boerderij Zeven Morgen, een zgn. wederopbouwboerderij. De boerderij moest begin van de Tweede Wereldoorlog het veld ruimen, zodat Duitse soldaten er geen intrek in konden nemen. November 1939, tijdens de mobilisatie, werd het gehele gebied hier onder water gezet. Aan de noordzijde van de Roffelaarskade in de buurt van de Roffelaarschans (*foto hiernaast*), een verdedigingswerk uit 1745, ligt het land echter hoger en blijft daardoor droog. Ter verdediging werden daar toen 250 mijnen gelegd. Tragischerwijze kwamen hierbij vier Nederlandse soldaten om het leven. Het houten kruis dat op initiatief van Joh. Lagerweij in 1991 daar ter herinnering aan dit ongeval werd geplaatst is helaas verdwenen.

Langs boerderij Sniddelaar, ook een wederopbouwboerderij en waar al in 1300 werd geboerd, keert de groep terug naar het startpunt.

Onderweg bij de Nattegatsloot vertelt Jaap Smit nog dat hier in april 1945 boeren uit de omgeving hun paarden lieten 'onderduiken' onder balken, gelegd over de sloot, om zo te voorkomen dat de terugtrekkende Duitsers ze zouden vorderen.

Na het genot van een drankje en onder dankzegging aan de eigenaren van Landgoed Scherpenzeel wordt deze fraaie cultuurhistorische wandeling afgesloten.

Henk Schuurman.

Ontvangst oudere inwoners Scherpenzeel

In de ochtend van maandag 5 juli jl. hebben een achttal bewoners van het Huis in de Wei gebruikt gemaakt van de uitnodiging om ons documentatiecentrum te komen bezoeken.

Het zonnetje schijnt en mooi op tijd komt het gezelschap met twee begeleiders aangewandeld. Wim van den Berg houdt een kort welkomstwoord en legt uit, terwijl men geniet van een kopje thee of koffie, wat er hier in het archief zoal te zien is. Aan de grote tafel op de benedenverdieping wordt een groot aantal mappen met foto's van scholen e.d. neergelegd. De geanimeerde gesprekken nemen aanvang en de verhalen over vroeger houden niet op. De oudste bezoeker, dhr. Van de Vliert, heeft een respectabele leeftijd van 95 jaar en is zeer geïnteresseerd in de mappen met opnamen uit een ver verleden. Mevr. Vlastuin schenkt ons een oude foto van de Lagere Landbouwschool (*zie pag. 12*) en weet gelukkig nog enkele namen van de jonge mannen te noemen.

Het valt me wel op dat er zo weinig "Scherpenzeels" wordt gesproken en het algemeen beschaafd Nederlands de overhand heeft.

Ik ga met enkele van onze gasten de trap op en toon de zolder met oude voorwerpen. Duidelijk is waar te nemen dat men geniet van de dingen waar men herinneringen aan heeft. Ik laat tassen zien die in het verleden door bandweverij "De Driekleur" van Valkenburg zijn vervaardigd en men is het erover eens dat vrijwel elk huishouden over zo'n tas beschikte. Ook de metalen kasten met foto's worden getoond en er wordt uitgelegd dat duizenden gescande foto's al in de computer zijn opgenomen.

Wanneer we weer beneden zijn drinken we gezamenlijk nog een kopje thee/koffie en voordat we afscheid nemen en men weer terugwandelt zegt een mevrouw: "Ik zou hier wel heel lang willen blijven". Men is dankbaar en een beter compliment kunnen we volgens mij niet krijgen en we laten weten dat een ieder op een andere keer weer van harte welkom is.

Martin Wassen

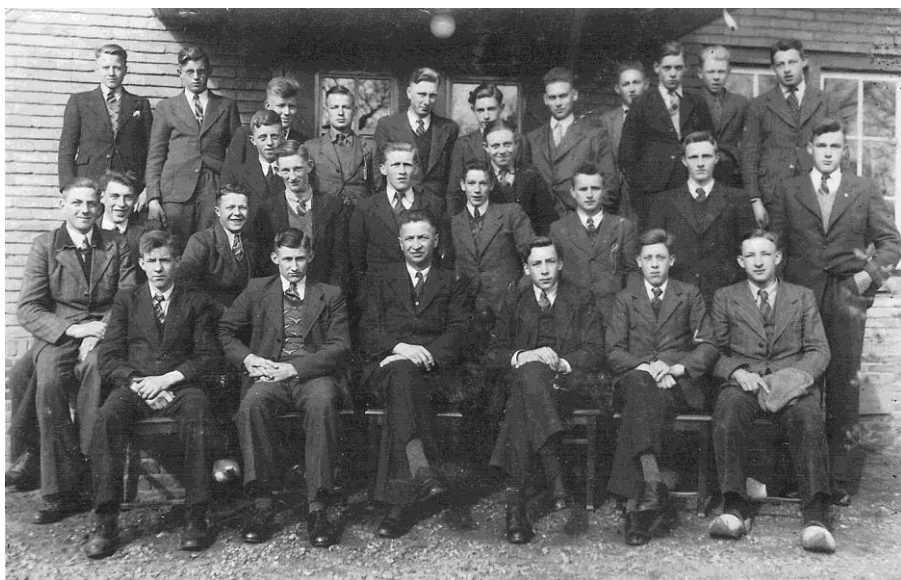
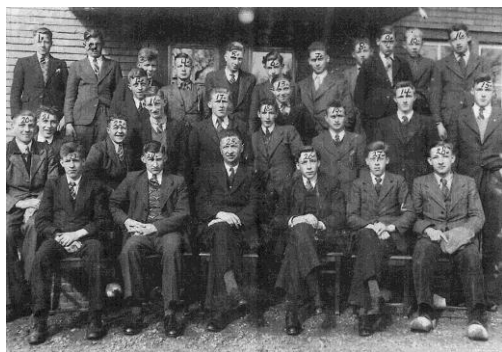

Foto Lagere Landbouwschool te Scherpenzeel – ca. 1943.

1.	?	
2.	?	
3.	Kees (??) Kwakernaak	
4.	?	
5.	?	(Doorn)
6.	Anton de Lange	(Doorn)
7.	Van Ginkel, bijnaam 'ooievaar'	
8.	?	
9.	?	
10.	?	
22.	?	(Asschat -
11.	?	Leusden)
12.	Henk Versteeg	
13.	?	
14.	Gerrit van Wolswinkel	(Moorst)
15.	?	
16.	Huib Overvest	(Asschat/Leusden)
17.	?	
18.	?	
19.	?	
20.	?	
21.		
12		
23.	?	
24.	Jan van Beek	(Moorsterweg)
25.	meester Van Laar	(woonde bij school)
26.	Jan van Ginkel	
27.	Mees Ravenhorst	(de Steeg – Woudenberg)
28.	?	

Verborgen bodemschatten in het terrein Renes?

Inleiding

Aan de noordzijde van het dorp Scherpenzeel lag aan de Markstraat, tegenover het nieuwe Kulturhus De Breehoek, de in december 2009 gesloopte (leegstaande) boerderij RENES. Het pand is gesloopt vlak voor de jaarwisseling om brandstichting te voorkomen. De grond is aangekocht door een toekomstige opdrachtgever die voornemens is het terrein te gaan bebouwen.

Volgens de bepalingen van de Erfgoedverordening heeft de Erfgoedcommissie (vroeger Gemeentelijke Monumentencommissie) een archeologische kaart samengesteld. Daarin is aangetekend dat het RENES-terrein vondsten kan bevatten. In het terrein is een enkele scherf van een papkom (ca. 1500) is gevonden.

Afhankelijk van de archeologische verwachtingswaarde is het verboden de bodem te verstoren over een groter of kleiner gebied en dieper dan bepaalde waarden. (In enkele gevallen is geen enkele verstoring toegestaan.)

Het vervolg van dit verhaal is een opsomming van fragmenten waarin een datum wordt genoemd aangaande RENES, het is dus geen doorlopend verhaal.

Eerste vermelding RENES

Johan van Culemborch beleende op 22 november 1342 Tyman en Elyaes van Scherpenzeel met Groot Scherpenzeel ...*(beheldelich den abt van sente Powell synen tyns) en met die eyn syde van der straten mytten kampen die daeran gelegen ziin, daer die kerk op steet.*

Johan van Culemborg beleende Elyaes van Scherpenzeel op dezelfde datum in 1342 met RENES.¹

Volgens de leenboeken van Abcoude is deze Elyaes beleend met “1 hove lands” (16 mergen) op de Wetering van Woudenberg, dat Ghysbrecht van Abcoude van Johan van Culemborch kocht.

In 1342 trad hij op als getuige bij de beleningen van Groot Scherpenzeel en RENES door Jan van Culemborgh aan Tyman en Elyaes van Scherpenzeel. Hij was blijkens een stuk uit 1355 schepen van Woudenberg, (evenals Hubert Proest en Sweder ut Cokene).²

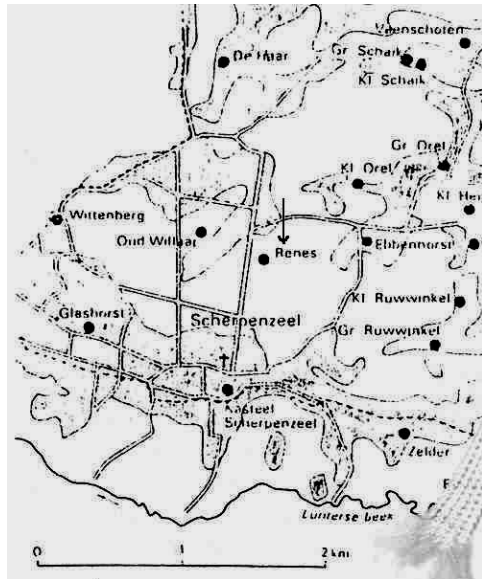
In 1537, als Gerrit Paelick van Scherpenseel het leen hernieuwt, worden in het leenprotocol van “alle manne ende tynsguede” voor het eerst in een zgn. “dénombrement” (opsomming) alle leengoederen genoemd die onder deze titel werden begrepen. Bij de Scherpenzeelse percelen vermeld in het dénombrement zijn: de helft van Scherpenzeel (dair die kerkcke op staet), Kolfschoten, Heintjeskamp, Berkhorst, Huigenbosch, Wolfswinkel, RENES, Veenschoten, Gooswilligen, Ruwinkel, Sint Barbara Kamp, Groot Scherpenzeel, Wittenberg en 't Willaer. Dat is nagenoeg heel Scherpenzeel, behalve Schaik, Orel en het Huis Scherpenzeel zelf (dat een Gelders leen was).

Hiervan zijn de helft van Scherpenzeel, Groot Scherpenzeel en RENES al in 1342 aan de familie van Van Scherpenseel gekomen. Kolfschoten was in 1422 aan Otto van Scherpenseel in eigendom toegewezen omdat de familie van Kolfschoten zich tegenover hem als richter van Scherpenzeel ernstig had misdragen³

Kadastrale kaarten – 1641

Op de kaart van Jan van Diepenem uit 1641 is de Renessersteeg aangegeven. Het blijkt dat de weg ouder is dan de Oude Barneveldseweg. De kadastrale kaart van 1832 laat zien dat de Renessersteeg breder is dan de Oude Barneveldseweg en aansluit op de brede Klein Orelse Dwarsdijk die verbinding legt met Weg naar Amersfoort.⁴

Opvallend is dat de Renessersteeg een hofstede heeft die al in 1342 genoemd wordt. Op de tekening van Jan van Diepenem en alle kaarten tot en met die van het kadaster uit 1826-1832 is RENES ingetekend.⁵

Renessersteeg

Naast de “Grote Wegen” in Scherpenzeel zijn er “Binnenwegen”. Eén daarvan is de Renessersteeg, dit was, als nagenoeg alle andere, een zandweg. De Renessersteeg is een van de oudste wegen van

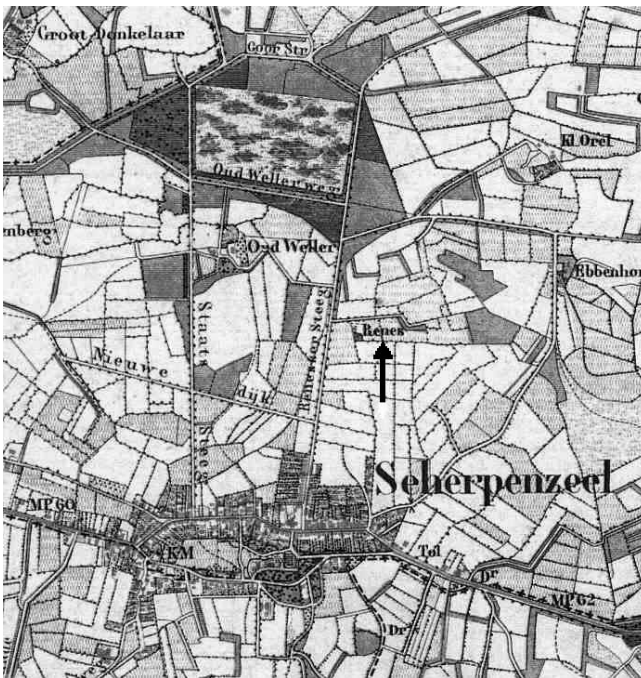
Weg in de omgeving van Scherpenzeel, waarschijnlijk de Renessersteeg met aan de linkerkzijde de verbeelding van “de ruïne van het Huis Renes”, dat op de plaats van de hoeve Renes gelegen zou hebben. Romantiserend, vroeg 19de eeuws olieverfschilderij.

Scherpenzeel. Hierboven wordt al gemeld dat de Renessersteeg een hofstede heeft die al in 1342 genoemd wordt.

Mogelijk bestaat er een afbeelding van, gemaakt op een schilderij in de 19^e eeuw. Daarop is afgebeeld een niet op feiten berustende “overlevering” van een eertijds aan deze weg gelegen “slot” RENES dat nog in een ruïne gestalte kreeg. Welke weg hier ook wordt afgebeeld, het is in ieder geval een illustratie van een buitenweg in de omgeving van Scherpenzeel.⁶

Kadastrale kaarten – 1832

De kadastrale kaart van 1832 kan een waardevolle functie hebben voor de reconstructie van de oorspronkelijke situatie van Scherpenzeel, teruggaand tot de Middeleeuwen. Vóór invoering van het prikkeldraad werden de percelen bepaald door houtwallen met omvangrijke aanleg en jaren groeitijd. Het oude ontginningspatroon met langwerpige, gebogen delen van een onregelmatige cirkel, met de boerderij als middelpunt. Ondanks het feit dat het eerbiedwaardige goed Renes, oostelijk van de

Renessersteeg, reeds vóór de 18^e eeuw in kleinere eenheden werd opgedeeld, zijn de restanten van een dergelijk patroon nog tot aan de Oude Barneveldse weg tot aan de oostzijde herkenbaar.⁷

De kadastrale kaart van 1832 toont de leengoederen RENES en Groot Scherpenzeel met de hofsteden RENES , Groot Scherpenzeel, Ebbenhorst, Ruwinkel(s) en Heintjeskamp(en)⁸

Ely(ae)s van Scherpenseel was er in 1342 met RENES bekaaid afgekomen, vlak tegenover Olde Scherpenseel, waar zijn oudere broer Tyman zetelde. In omvang en belangrijkheid waren beide leengoederen al niet te vergelijken, bovendien stond er het Huys Scherpenseel. Ook zou er vooralsnog geen versterkt huis gebouwd kunnen worden. Het was een onmogelijke positie voor “een heer van stand”. Zodra een nieuwe leenheer aantrad in de persoon van Johan van Rynesteyn, de bastaardzoon van de bisschop, moet Elyaes hem verzocht hebben zijn oorspronkelijk goed RENES te ruilen voor Colmescaten, dat ook in het bezit was van Van Rynesteyn. Het was minstens even groot als RENES maar het lag op flinke afstand van Olde Scherpenseel en bood daardoor de gelegenheid om ook een versterkt huis te bouwen, in die jaren een vereiste voor een “knapen”geslacht⁹

Ruzies

Het evenwicht in de grensstreek tussen Utrecht en Gelre, waar telkens schermutselingen opflakkerden, leek danig verstoord te worden door de activiteiten van een Stichtse zijtak van de Van Scherpenseels, de Colmescatens. De Van Scherpenseels voelden zich de stoottroepen van Gelre.

In 1417 pachtte Otto van Scherpenseel het richtersambt van Scherpenzeel van hertog Reinald. Met behulp van Gijsbert van Mekeren, de rentmeester van Gelre, en Gijsbert van der Houen, richter van de Veluwe, zou hij Jan van Colmescaten en zijn koppige familie wel eens in het Gelders gareel brengen. Otto won en de represailles waren van dien aard dat vijf jaar later Elias en Derick van Colmescaten zich beklaagden bij de Gelderse overheid over Otto's strooptochten ten koste van hun pachters.

De situatie was desastreuus; de twintiger jaren van de 15^e eeuw waren juist in onze grensstreken chaotische jaren vol krijgsgeweld.¹⁰Als de Colmescatens een versterkt huis zouden hebben gehad, dan was dat zeker

verwoest, zoals nagenoeg alle dergelijke huizen in de grensstreek. Dit zo lezende lijkt het onwaarschijnlijk dat een gebouw (versterkte boerderij?) in deze streek gespaard zou zijn gebleven.

Tussen haakjes: In 1421 vond de ramp Sint Elisabethsvloed in Zeeland en Holland plaats.

Nawoord

Zelfs indien het verhaal hierboven onjuistheden zou bevatten, of onvolledig zou zijn ondanks de vele schriftelijk bronnen die ten grondslag liggen aan de weergegeven feiten, dan nog is het onwaarschijnlijk dat in het terrein RENES geen enkel spoor meer te vinden zou zijn van een exploitatie die teruggaat tot 1342 en wie weet nog wel verder.

De Vereniging Oud-Scherpenzeel wil er met nadruk voor pleiten dat, voordat de bouwwerkzaamheden een aanvang nemen, het terrein geheel wordt onderzocht, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een grondradar. De kosten die daarmee gemoeid zijn, zijn niet hoog en de resultaten zullen interessant zijn. Wat zou het jammer zijn als Scherpenzeel de kans zou laten liggen een stukje van de geschiedenis van het dorp op te graven!

Jaap Smit.

Bronnen:

- a) Bundel "SCARPENZELE", geschiedenis van Scherpenzeel en regio 1993-2001", samengesteld door Dr.J.C. Klesser en Ir. W.H.M. Nieuwenhuis, jaargangen I tot en met IX.
- b) Scherpenzeel, Poort van Gelderland. Wegen en Grenzen – Voorheen en Nu, door Dr.J.C. Klesser. Comité voor Scherpenzeelse Cahiers 1992.

Noten:

Uit a) Bundel "SCARPENZELE":

1. p.IV.1- 67;	8. p.V.1-12,13;
2. p.IV.1-76;	9. p.4, 5 jrgVIII,1;
3. p.IV.1- 67;	10. p.VIII..1-8.

4. p.I.1-37;
5. p.V.1-5+8;
7. p.V.1-11;

Uit b) Scherpenzeel, Poort van Gelderland:
6. Pagina's 38, 41, 43.

Glashorst

De boerderij Glashorst

Ligging en grootte

Glashorst ligt ten westen van het dorp Scherpenzeel. Ten noorden wordt de boerderij begrensd door de Scherpenzeelse Wetering, ook wel Wittenbergse Wetering genaamd, die tussen Glashorst en de boerderijen Wittenberg en 't Willaer stroomt. Aan de oostzijde ligt de boerderij Groot Vlastuin die tot 1832 onder Leusden lag en daarna bij Woudenberg hoort. Ten zuiden door de weg van Scherpenzeel naar Woudenberg, nu Stationsweg en aan de oostzijde door de Dorpsstraat van Scherpenzeel. Aan de weg stonden voor ca. 1720 nog geen huizen, maar lag de St. Barbarakamp, voor de Reformatie verbonden aan het St. Barbara-altaar in de Grote Kerk¹. De totale grootte van de boerderij Glashorst is 62 ½ ha.

---

¹ Woudenberg, H.M. van; Geschiedenis van de Grote Kerk in Scherpenzeel, Scherpenzeel 1994, blz. 18,19,22,23.

Het huis genaamd De Glashorst, ca. 1960. Nieuw gebouwd door de gemeente in verband met het doortrekken van de Industrielaan. Nu Glashorst 81.

De oudste geschiedenis

In 1416 wordt Glashorst voor het eerst vermeld². Dat is in een oud boek van de St. Paulusabdij in Utrecht. Het is een opsomming van Scherpenzeelse boerderijen die een tiende deel van de oogst aan de abdij moeten afstaan. Daar is Glashorst bij. Kort daarna duiken de eerste leden van de familie Van Glashorst op. Het wordt een aanzienlijke familie. Gijsbert van Glashorst schopt het in 1439 tot schout van Scherpenzeel³. In 1482 waagt ene Sweder van Glashorst het om als een echte roofridder zijn buurman op Huis Scherpenzeel aan te vallen en het huis, de molen, veel huizen en bossen te verwoesten. Als hij later terug komt om ook nog het vee te roven loopt hij in de val en wordt gevangen genomen. In 1483 moet hij plechtig beloven om de Heer van Scherpenzeel trouw te blijven. Zo voorkomt hij verbanning of zelfs een veroordeling tot de strop. Het heeft de familie Van Glashorst niet te gronde gericht. Er is zelfs geld voor een schenking. In 1485 schenkt Thonis Hendricksz van Glashorst een jaarlijkse rente van 15 gulden aan het klooster Mariënhof in Amersfoort⁴. Ook het St. Barbara-altaar in de Grote Kerk krijgt een jaarlijkse 'schenking' van 6 gulden en een half mud raapzaad.

Dankzij de beleningen van Glashorst in de leenboeken van Huis Scherpenzeel kunnen we de familie Van Glashorst volgen tot 1491 als Thonis Hendricksz van Glashorst de helft van een jaarlijkse rente van acht Rijnse guldens uit Glashorst aan Arnt Moeij verkoopt⁵. Een genealogie staat op de website van Oud-Scherpenzeel.

Op de kadasterkaart van Scherpenzeel uit 1832 is te zien dat Glashorst uit negen delen bestaat (afbeelding pag. 23).

Glashorst van 1555-1674

Van 1491 tot 1555 laten de archieven ons in de steek. In 1555 wordt Anthonis Aelbertsz eigenaar van de helft van Glashorst⁶. De andere helft

---

² HUA; Archief St. Paulusabdij, inv. nr. 33, f 5; 1416.

³ Aanstelling 13-03-1439 door Ott van Scherpenzeel (Gelre XIV).

⁴ Leenboek Huis Scherpenzeel 107, fol. 24; Dinsdag na Pasen 1485.

⁵ Leenboek Huis Scherpenzeel 107, fol. 29; 30-03-1491.

⁶ Leenboek Huis Scherpenzeel 141, fol. 73; 23-04-1555.

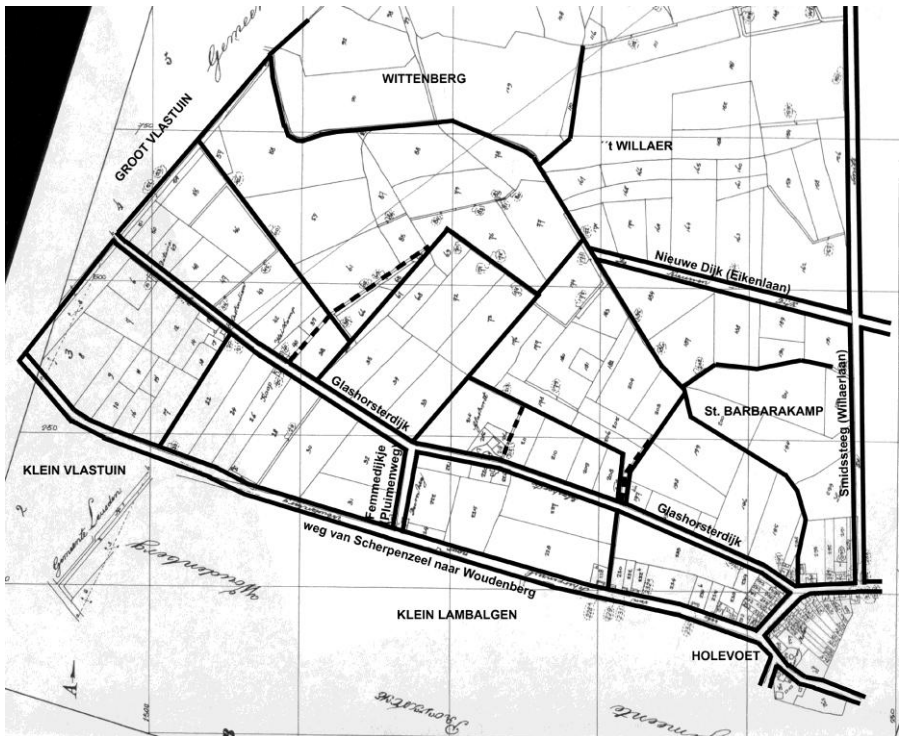
had Anthonis Aelbertsz al eerder gekocht. Daarmee komt hij in bezit van de gehele boerderij. In de acte staat dat hij daarvoor alle andere bezittingen en die van zijn vrouw heeft moeten verkopen. In 1566 overlijdt hij en nemen zijn kinderen de boerderij over. Zoon Aelbert Thonisz koopt zijn broers en zusters uit en wordt de nieuwe eigenaar. Ook hij is een grote boer. In 1592 koopt hij de ernaast gelegen boerderij Wittenberg. Als hij rond 1600 jong overlijdt, is zijn zoon Thonis Aelbertsz nog onmondig. Hij wordt er alvast mee beleend. Dat wil zeggen twee ooms nemen de verantwoording over totdat Thonis mondig wordt. Dat is in 1602 en Thonis wordt formeel eigenaar van Glashorst. In 1625 verkoopt hij Wittenberg aan Toenis Hermansz en Petertgen Aelberts, wellicht zijn zuster. Datzelfde jaar verkoopt hij de boerderij Glashorst met een deel van het land aan Jan Sandersz van Wolfswinckel. Korte tijd later overlijdt deze Jan. Zijn zoon Willem Jansz van Wolfswinckel erft het in 1626 en verkoopt het op dezelfde dag aan Aelbert Teunisz Glashorst.

In 1626 neemt Aelbert Teunisz na de dood van zijn vader de rest van de landerijen in Glashorst over. Glashorst is weer compleet. In het testament van zijn ouders stond dat de erfenis gelijkelijk over de kinderen verdeeld moet worden met dien verstande dat Aelbert 500 gulden extra krijgt. Een mooi startkapitaal. Hij trouwt met de Scherpenzeelse boerendochter Anna Jans Heintjeskamp en heeft zoveel geld dat hij grote stukken van de boerderij Ruwinkel kan kopen. Hij is het waarschijnlijk ook geweest die het tweede huis op Glashorst heeft laten bouwen. Op een kaart van Scherpenzeel, in 1641 door Jan van Diepenem gemaakt, staat dit huis getekend. Het staat in de bocht bij de Holevoet en zal later bekend staan onder de naam De Lindenboom.

Rond 1674 overlijdt Aelbert Teunisz. Maar ook zijn oudste zoon en beoogde opvolger Thonis Aelbertsz van Glashorst is inmiddels overleden. Thonis is de eerste die de achternaam Glashorst gaat dragen. Hij is in 1639 nog op de boerderij geboren. Omdat zijn kinderen nog onmondig zijn, worden hun ooms Arris Aelbertsz, brouwer en Arris Cornelisz van 't Willaer aangesteld als voogden. Dat gebeurt in 1674. Hun moeder Hermtje Willemsen van Wolfswinkel hertrouwt met Cornelis Aelbertsen van 't Willaer en krijgt nog vier dochters.

Glashorst van 1674 tot 1832

Om de opvoeding van de kinderen te betalen, verkopen de voogden direct in 1674 twee stukken van Glashorst. Zoon Aelbert Teunissen van Glashorst erft de rest als hij mondig wordt. Hij moet daarvoor wel zijn zusters en broer uitkopen.

Aelbert heeft in het dorp een reputatie opgebouwd als vechtersbaas. Diverse keren wordt hij daarvoor beboet. Als hij meerderjarig is geworden en over het erfgoed kan beschikken begint hij meteen met de verkoop van enkele delen. Hij verkoopt vier stukken aan familieleden en houdt nog één stuk over. Dat ligt vanaf de Dorpsstraat tot aan de boerderij Glashorst, tussen de Glashorsterdijk en de Stationsweg. In 1701 verkoopt hij de westelijke helft en houdt zelf nog ca. drie hectare over met zijn huis, De Lindenboom. Zo raakt Glashorst versnipperd over diverse eigenaren.

Hoe het met Aelbert Teunissen van Glashorst en zijn vrouw Metje Teunissen van Overeem afloopt is onduidelijk. Hun kinderen, behalve Jannetje, verhuizen naar Amsterdam. Hun oom en tante Willem Antonisz van Glashorst en Marretje Gijsberts Koudijs waren hen al voorgegaan. Het is hun zoon Gijsbert van Glashorst die van Amsterdam terugkeert naar Scherpenzeel om met de Scherpenzeelse Evertje van 't Willaer te trouwen. Deze Evertje had ook diverse percelen op Glashorst geërfd. Van 1726 tot 1736 wonen zij in het dorp en dan keren zij met hun kinderen terug naar Amsterdam.

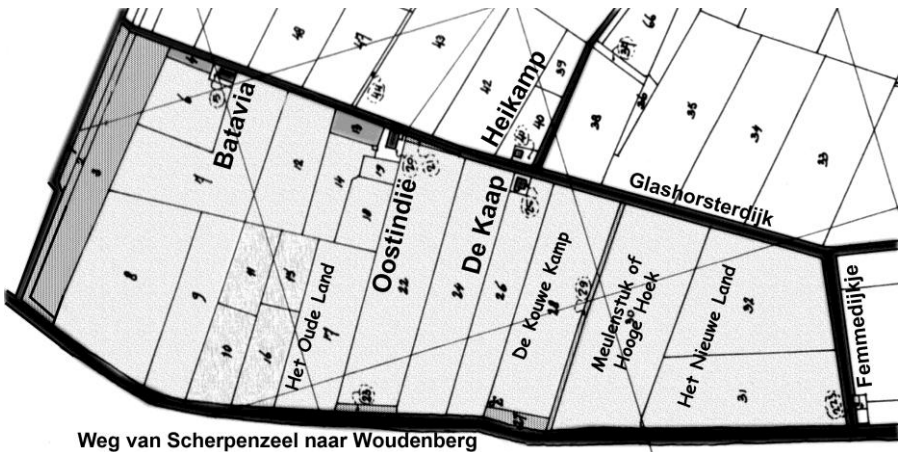
De Lindenboom wordt geërfd door Aelberts' dochter Jannetje Aelberts van Glashorst en haar man Hendrik de Haas. Zij verkopen het in 1777.

De boerderij Glashorst versnipperd helemaal. Rond 1800 hoort er van de oorspronkelijke 62 ½ ha nog ruim 1 ½ ha land bij de boerderij en hij is daarmee geslonken tot een arbeiderswoning.

De buurtschap Glashorst

Glashorst vanaf 1832

In 1832 wordt het kadaster ingevoerd en krijgen we een compleet beeld van Glashorst, inmiddels verdeeld over 34 eigenaren en met 19 huizen. Men kan inmiddels spreken van een buurtschap. Laten we eens per deel kijken wat de ontwikkelingen zijn geweest.

Deel 1

Als we naar de percelen kijken lopen deze over het algemeen evenwijdig tussen de weg van Scherpenzeel naar Woudenberg en de Glashorsterdijk. In 1674 vindt de eerste splitsing plaats in een oostelijke en westelijke helft. Het oostelijk deel wordt waarschijnlijk als laatste ontgonnen. Het staat later bekend als Het Nieuwe Land. Daartussen liggen percelen met de namen De Kouwe Kamp en Het Meulenkamp oftewel De Hooge Hoek. De naam Meulenkamp (1718) is raadselachtig want er is geen molen te bekennen. De 'molen van Van Harten' zal pas 150 jaar later gebouwd worden.

Op dit deel van Glashorst ontstaan drie boerderijtjes met de mooie namen De Kaap, Oostindië (*zie foto omslag*) en Batavia. Oostindië wordt voor het eerst vermeld in 1732, als Evert, de zoon van Cornelis Gijsbertsen en Maria Everts wordt gedoopt. Zij wonen op Oostindië⁷. De naam is raadselachtig, want het ligt niet ten oosten, maar ten westen van Scherpenzeel. Waarschijnlijk had het de sfeer van 'ver weg van het dorp', zoals aan het oosteinde Lombok lag en in het noorden Siberië.

Oostindië is in 1745 2.78.80 ha groot en is in 1864 afgeslankt tot een bouwmanwoning wijk B nr. 32, schuurberg, erf, tuin, boomgaard en land, genaamd Oost Indië aan de Glashorsterdijk, sectie D 13,14,18-20, groot 0.62.80 ha.

Uit dezelfde tijd stamt De Kaap. Het wordt voor het eerst genoemd in 1732, ook in het doopboek van Scherpenzeel⁸. Een logische naam want vanuit het dorp gezien moet je eerst langs Kaap de Goede Hoop om in Oostindië te komen. In 1837 omschreven als een daggeldershuis, genaamd de Kaap, met een kampje land achter de hof, sectie D 25,26, groot 0.61.70 ha.

Als er voorbij Oostindië nog een boerderijtje ontstaat, is het weer logisch dat deze Batavia gaat heten, de hoofdstad van Nederlands Indië, nu Jakarta geheten. Batavia is waarschijnlijk tussen 1848 en 1850 gebouwd. Gerrit van Egdome en zijn vrouw Teunisje Vermeulen gaan er wonen.

---

⁷ Doopboek Scherpenzeel; 09-03-1732.

⁸ Doopboek Scherpenzeel; 07-12-1732.

In 1892 wordt het omschreven als 'het bouwplaatsje Batavia bestaande in eene huizing met achterhuis, schuurtje, hooi- of koornberg, erve, tuin, bouw- en weiland, houtgewas'. Sectie D 4-9, groot 2.95.10 ha.

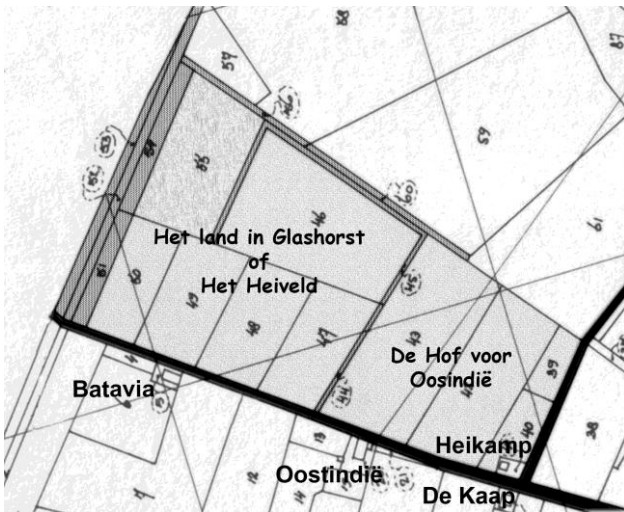
Op dit terrein liggen nu van west naar oost de bedrijven Interface, Dimetra, De Molen, Van Heugten Transport, C&S Valkenburg, het gemeentehuis, Robu en Anemone Horse Trucks.

Batvia, afgebroken aug./sept. 1996..

Deel 2

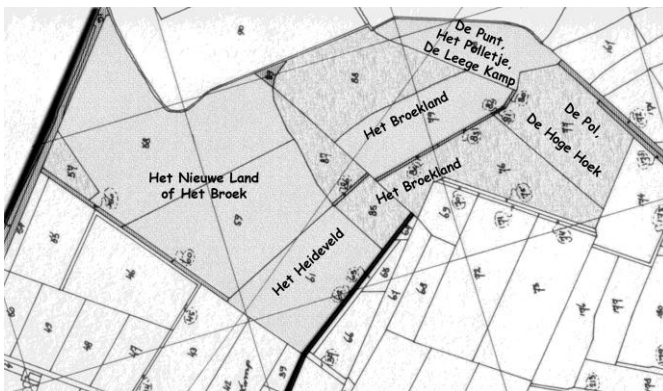
Over dit deel van Glashorst is weinig te vertellen. Het westelijke deel is nog lang heiveld gebleven. Het oostelijke deel krijgt de naam De Hof voor Oostindië. Tegenover De Kaap wordt ca. 1787 het huis genaamd Heikamp gebouwd, genoemd naar de eerste bewoner: Cornelis Claasz Heijkamp. Drie generaties zullen het bewonen. Van 1829-1844 Gerrit Heikamp en daarna zijn weduwe Hendrikje van Ginkel tot 1883. Vervolgens hun zoon Cornelis Heikamp. Hij verkoopt het in 1896 voor f 325,- aan de diaconie van de Hervormde Kerk van Scherpenzeel. Het is een daglonerwoning op 1760 m² grond.

Op dit stukje Glashorst liggen nu o.a. Verus en Metazu en daarnaast Mandersloot Expeditie. Aan de andere kant van de weg Crawford en aan Glashorst het bedrijf van De Boer en Van Doorn.

Deel 3

De noordwesthoek van Glashorst, tegen de Scherpenzeelse ook wel Wittenbergse Wetering, zal het laatst ontgonnen zijn. Namen als Het Heiveld en Het Nieuwe Land duiden daarop. Toen deze werden ontgonnen bestonden Het Broekland en De Pol al. Gezien de perceelslijnen in 1832 is

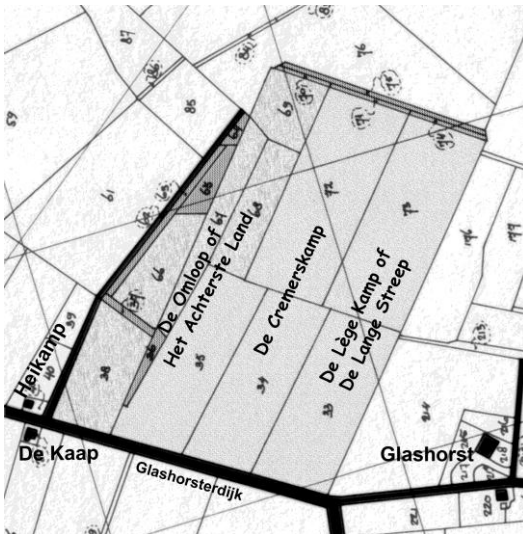

er iets voor te zeggen dat dit deel van Glashorst oorspronkelijk bij Wittenberg hoorde.

Van oost naar west liggen daar nu de volgende bedrijven: Vion, daar tegenover

E+P en G. van Donselaar met daarachter een stuk van Interface en daarnaast Duo Fort. Verderop Modiform, de Gemeentewerf, de Brandweer, Technica, Texaco en om de hoek Asco aan de Industrielaan.

Deel 4

De veldnamen geven al een stukje geschiedenis aan: Het Achterste Land, was het laatste perceel tegen het wegje dat naar het Broekland en De Pol liep. Men moest om dit land heen om daar te komen, vandaar dat het ook wel De Omloop genoemd werd. Daarvoor lag de Cremerskamp, genoemd naar ds. Cremer, van 1728-1739 predikant van Scherpenzeel. Hij koopt het in 1738 en in 1749 verkoopt zijn zoon het

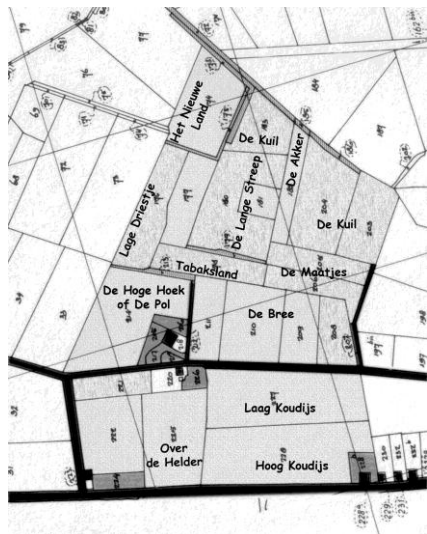
aan de Vrouwe van Scherpenzeel. De naam blijft echter bestaan. Tenslotte de Lège Kamp, ook wel De Lange Streep genoemd.

Op dit terrein liggen de productiegebouwen van Interface, de WSB in de zuidoosthoek en Van Heck in de noordoosthoek.

Deel 5

Het kerngebied van Glashorst. Hier stond de oorspronkelijke boerderij. In 1695 wordt de boerderij verkocht aan Helmert Aerts van Coudis en Geertje Arrisen van 't Willaer. Waarschijnlijk zijn zij voor lange tijd de bewoners en eigenaar. Na hen zal Glashorst steeds verhuurd worden door de diverse eigenaren, totdat het in 1874 gekocht wordt door Anthonie Ravenhorst.

In 1846 wordt het omschreven als 'het erf en goed Glashorst met huis, schuur, bergen in Glashorst onder

Scherpenzeel, bestaande uit een huis, genaamd Oud Glashorst in drie woningen en een huis, genaamd Nieuw Glashorst in twee woningen'. De schuur en de bergen zijn niet meer aanwezig. De woningen van Oud Glashorst worden gehuurd door Jan Venestein voor f 25,-; door de wed. Lammert Bos voor f 30,-; en door Gerrit van het Boveneind voor f 26,-. De 'woningen' in Oud Glashorst stellen niet meer voor dan kamers die afzonderlijk worden verhuurd.

De boerderij Oud-Glashorst.

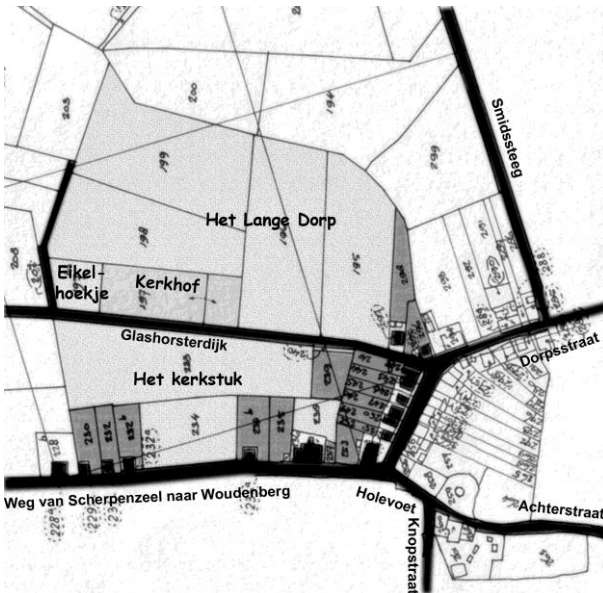
Aan de andere kant van de Glashorsterdijk wordt ca. 1846 Nieuw Glashorst gebouwd. Dit huis bestaat uit twee woningen en wordt verhuurd aan de wed. Gerrit de Koning voor f 26,- en Otto Veenendaal ook voor f 26,-.

In het uiterste zuidwesten, tegen het Femmedijkje, ligt De Doornheg. Het Femmedijkje is genoemd naar Femmetje Moesbergen, de vrouw van Hendrik Roelofsen van Methorst, die van 1803-1818 op De Doornheg woonde. De volgende bewoner is Wulfert van Ginkel. Hij verkoopt het in 1837 aan de boer van Wittenberg, Johannes van Wittenberg geheten. Hij blijft er wel wonen tot 1850. Daarna blijft het nog lang in bezit van de familie Van Wittenberg, die het steeds verhuurt.

De naam Koudijs komt in 1555 al voor. Rond 1700 ontstaan de namen Laag en Hoog Koudijs⁹. In 1832 staat er één huis, bewoond door de eigenaar van Hoog Koudijs, Pieter Glashorst. Het huis dat tegenwoordig Hoog Koudijs heet (Stationsweg 355) staat iets westelijker.

Ten westen van de Industrielaan liggen van noord naar zuid de Anox, het hoofdgebouw van Interface, Alke en een aantal kleinere bedrijven. Ten oosten van de Industrielaan is een gedeelte van de wijk De Wittenberg.

Deel 6

Dit deel van Glashorst wordt het eerst volgebouwd. Niet verwonderlijk want het ligt tegen het dorp aan. Op de hoek van de Dorpsstraat /Stationsweg aan het Holevoetplein ligt al sinds ca. 1640 De Lindenboom¹⁰. Vanaf 1777 totdat het wordt verwoest in de meidagen van 1940 is het een smederij. Dankzij het verdwijnen van dit huis is er nu een ruime

bocht in de weg mogelijk, tegenover De Witte Holevoet.

Tussen De Lindenboom en de Glashorsterdijk worden zes percelen uitgezet. Daarop worden tussen 1720 en 1740 huizen gebouwd. Dit stukje Scherpenzeel heet Het Hooge Land.

Vanaf Glashorst zijn dat nu de nummers:

---

⁹ Over de geschiedenis van Laag en Hoog Koudijs is eerder geschreven in Oud Scherpenzeel, jg. 10 (1998), nr. 1, blz. 8,9.

¹⁰ Over de geschiedenis van De Lindenboom is eerder geschreven in Oud Scherpenzeel, jg. 7 (1995), nr. 3, blz. 4,5.

1. Dorpsstraat 273 (T. van Velton)
2. Dorpsstraat 275
3. Dorpsstraat 277 (Versteeg kaasspecialzaak)
4. Dorpsstraat 281 (voorheen smederij Van Setten), Dorpsstraat 279
5. Dorpsstraat 283
6. Dorpsstraat 287 (voorheen smederij Methorst), Dorpsstraat 285

Voorbij De Lindenboom, richting Woudenberg, staan in 1832 al zes huizen. Aan de noordzijde van de Glashorsterdijk wordt in 1829 door het gemeentebestuur voor f250,-- een perceel aangekocht genaamd Het Aardappelland om er een begraafplaats op aan te leggen¹¹. Indertijd kocht men dit land omdat het ruim buiten de bebouwde kom lag. Inmiddels is begraafplaats Glashorst volledig ingebouwd en nagenoeg vol.

Een opvallende naam is Het Kerkstuk. De Grote Kerk van Scherpenzeel kreeg een jaarlijkse rente van f 4,25 uit dit land. De oorsprong van deze rente is niet bekend, maar is waarschijnlijk het restant van de rente die al in 1486 wordt vermeld¹².

Ten noorden van de Glashorsterdijk ligt Het Lange Dorp en moet waarschijnlijk uitgelegd worden als 'in het verlengde van het dorp'.

De buurt Glashorst

In 1925 koopt W.G. Renes het land genaamd 't Heideveld en nog enkele percelen. Hij maakt er boomgaarden van. Marinus van den Broek werkt in de boomgaarden. Hij huurt een huis op het terrein voor vier gulden per maand. Anderen leggen ook boomgaarden aan en zo wordt Glashorst het fruitgebied van Scherpenzeel. Aan W.G. Renes hebben we de naam Het Zwarte Land te danken. Hij geeft de naam aan dit land in plaats van 't Heideveld. Hij woont zelf in Molenzicht aan de Stationsweg. Om bij zijn boomgaard aan de Glashorsterdijk te komen moet hij over het land van C&S Valkenburg. Met hen sluit hij een recht van overpad voor het mooie bedrag van tien cent per jaar. In 1966 verkoopt hij ruim een hectare aan Van Heugten. De fruitbomen worden gerooid en er ontstaat industrie op Glashorst. Het begin van het industrieterrein Het Zwarte Land.

---

¹¹ Over de geschiedenis van de begraafplaats Glashorst is eerder geschreven in Oud Scherpenzeel, jg. 1 (1989), nr. 4, blz. 12,13.

¹² Leenboek Huis Scherpenzeel 107, fol. 25vo; 06-01-1486.

Het gebied van Glashorst wordt verder ontwikkeld. Eind jaren zestig komen er nieuwe woningen langs de Glashorsterdijk. De wijk Wittenberg wordt aangelegd. Wittenberg is een verkeerd gekozen naam. De wijk ligt op grondgebied van de boerderijen Glashorst en 't Willaer en op de Barbarakamp en niet op grond van de boerderij Wittenberg.

Slechts weinig herinnert nog aan één van de belangrijkste boerderijen van Scherpenzeel. Nu loopt alleen de weg Glashorst, voorheen Glashorsterdijk, er zoals vroeger, evenals het Tabakspadje en het Femmedijkje, nu Pluimenweg. De rest is niet meer te herkennen op de huidige plattegrond van Scherpenzeel.

Glashorsterdijk vanaf de Dorpsstraat. In de verte de School met den Bijbel.

School met den Bijbel, gebouwd in 1903.

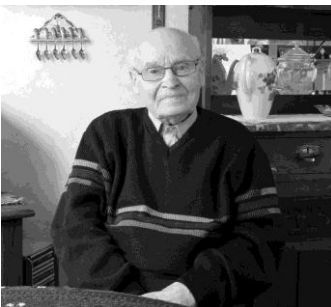
Henk van Woudenberg

“NOE EERST EFFE PROATE!”

In de rubriek **“Noe eerst effe Proate!”** interviewt Piet Valkenburg jonge en oude, bekende en onbekende, kortom allerlei Scherpenzeelers die iets leuks of interessants over Scherpenzeel te vertellen hebben.

Al eerder werd ik door medebestuurleden attent gemaakt op Dirk van Ommering. Dirk heeft jarenlang als boer gewoond en gewerkt op boerderij Klein Schaik aan de Barneveldsestraat. Hij is ondertussen 95 jaar oud, maar nog steeds scherp van geest. Dirk woonde dan misschien wel altijd een aardig eindje buiten Scherpenzeel, maar zou vast wel wat weten te vertellen! Aangekomen bij de heer en mevrouw Van Ommering wachtte me een verrassing, want Liesbeth Mulder had al eens een werkstuk gemaakt voor de middelbare school en daar kon ik aardig uit putten!

Dirk aan het woord : “Ik ben geboren op 19 januari 1915 in Alphen aan de Rijn, maar ik ben hier gedoopt in de Nederlands Hervormde Kerk! Dat kwam zo: mijn vader was Jan van Ommering, hij is geboren in 1885 in Hazerswoude en getrouwd met Bets van der Vis. Zij is geboren in 1891. Mijn vader was boerenzoon en kwam uit een gezin van acht kinderen. Dat was de reden dat hij later veehandelaar werd. Er waren te veel kinderen voor de boerderij in Alphen aan de Rijn. Toen ik nog maar net een maand oud was, gingen we verhuizen naar Scherpenzeel. Vader kon daar namelijk een boerderij pachten, om daar zijn veehouderij voort te kunnen zetten. Mijn vader huurde de boerderij Klein Schaik 20 jaar geleden voor 1750 gulden in totaal van de heer W.J.A. de With-Huberts uit Arnhem. Deze man is niet zo

bekend hier in Scherpenzeel. Huberts had hier verder geen landerijen, wel in de Betuwe. Huberts had ook geen kinderen. Boerderij Klein Schaik had toen een oppervlakte van 50 hectare. Voor dat geld huur je nu nog niet eens één hectare. De boerderij was toen gloednieuw : gebouwd in 1914 en nog maar net een half jaar oud. Mijn vader heeft de boerderij eerst een jaar of 10 gehuurd en toen kon mijn vader de boerderij kopen voor het bedrag van 48.000 gulden. Toen mijn vader in Scherpenzeel aankwam was hij veehandelaar, maar toen hij hier woonde is hij veeboer geworden.

In mijn jonge jaren groeide ik dus op de boerderij Klein Schaik op (foto). Mijn vader breidde hier zijn werk als veehandelaar en veeboer uit en moeder had de zorg voor het gezin. Ik was de oudste van vijf kinderen, de anderen werden allemaal in Scherpenzeel geboren: Elizabeth (1916), Dirk Cornelis (1918), Jansje (1920) en Beatrix Neeltje. Zij was een nakomertje, zij is geboren in 1930 toen ik al 15 jaar oud was.

In mijn allereerste levensjaren, toen ik nog niet schoolgaand was, was ik in en rond de boerderij. Als moeder druk was en even door wilde werken, was er niet zoals tegenwoordig een box waar het kind even zoet in kon spelen. Ik werd dan met een touw aan bijv. een tafelpoot gebonden, zodat moeder met een gerust hart weg kon lopen, en haar handen vrij had. Dat klinkt wat vreemd, maar dat was de gewoonte in de tijd.

Dirk van Ommering als kleine jongen.

Toen ik wat ouder werd, vermaakte ik mezelf ook prima. Ik speelde zo af en toe met vriendjes uit de buurt. Ook had ik in die tijd al twee kleine zusjes en een broertje, waarmee ik kon spelen. We hadden vroeger

eenvoudig speelgoed. Het speelgoed was vaak afhankelijk van je eigen fantasie. Het meeste was van hout gemaakt. Een paar voorbeelden hiervan: een houten tol, kegels en hoepels. Hoepels werden ook wel gemaakt van oude fietswielen en verder had je nog een polsstok voor het slootjespringen rondom de boerderij.

In Scherpenzeel kwam je eigenlijk niet. Dat was best wel ver weg, zeker drie kilometer. Je liep niet zo maar even naar het dorp, de Barneveldsestraat was toen nog een zandweg en verschrikkelijk slecht, modderig en vol kuilen. De weg is in 1932 of 1933 verhard door de firma Bruil. Die weg is aangelegd voor een habbekrats. Ik hoorde dat het grondwerk dik 30.000 gulden kostte en de aanleg zelf 250.000 gulden of drie ton. Dat was voor niks in die tijd. De fundering bestond uit basaltblokken. Om in het dorp te komen liep je toen via de kerkepaden, je liep dan van boerderij naar boerderij. Wij liepen dan bijvoorbeeld over Veenschoten en Groot Schaik en Klein Orel. De boeren waren verplicht om die kerkepaden in stand te houden. Als er bijvoorbeeld een roggeveld was, dan moest er een pad vrij blijven voor het kerkepad.

Het gezin van Jan van Ommering. Rechts staat Dirk.

In 1921 werd ik zes jaar en was de tijd aangebroken om naar school te gaan. Ik leerde rekenen, taal en schrijven en ik haalde

altijd goede cijfers op school! Ik zat op een Gereformeerde school, dus naast deze lessen kregen we ook Bijbelse Geschiedenis en we leerden in die tijd nog psalmversjes! Ik heb nog leren schrijven met de lei en griffel. Na het schrijven werd de griffel netjes in de griffeldoos opgeborgen. Onze schoolbanken waren houten tafels. Elke tafel zat vast aan de volgende stoel voor je. Na één jaar met lei en griffel geschreven te hebben, kwam hiervoor in de plaats het potlood en de kroontjespen met de inktpot. Op de tafel zat voorin een gleuf voor de inktpot.

Thuis werden de verjaardagen gevierd. Ik kan me nog herinneren dat ik op mijn 10e verjaardag een horloge kreeg en ik kreeg die vooral omdat ik toen had leren melken. Ook heb ik eens een fiets voor mijn verjaardag gekregen. Tijdens een verjaardagsfeest kwamen op de dag alleen de opa's en oma's. Andere familieleden kwamen er niet. De verjaardag werd verder ook niet gevierd voor vriendjes. U vraagt mij of er Sinterklaas werd gevierd toen ik jong was. Ja, ook in die tijd werd er Sinterklaas gevierd, maar dat ging wel eenvoudig. Je kreeg een presentje en dat was het dan wel. Sinterklaas kwam niet langs, die heb ik nooit gezien. We zaten zeker te ver buiten Scherpenzeel.

Vader of moeder hoefden er nooit op uit om de boodschappen te doen. De winkeliers kwamen met paard en wagen aan huis. Bij ons kwam Van Silfhout langs, de kruidenier. Hij kwam eerst 'horen', de bestelling opnemen. Een paar dagen later kwam hij dan de boodschappen brengen. De slager hoefde bij ons nooit te komen, want wij slachtten zelf.

Je hoort wel dat je in die tijd de boodschappen deed bij de mensen van de eigen kerk. Wij waren hervormd, maar ik geloof niet dat men in Scherpenzeel er zo aan hechtte om bij de "eigen mensen" de boodschappen te doen. Soms merkte je dat wel in het taalgebruik. Bakker, de smid, noemden we bijvoorbeeld "die zware Kees Bakker", omdat hij gereformeerd was en niet omdat hij zoveel woog!

Na zeven jaar op de lagere school gezeten te hebben ging ik naar de lagere land- en tuinbouwschool. Dat was op de Glindhorst, toen de Rudolphstichting. Ik volgde de lessen bij meester Pilon. Deze school heb ik vier jaar bezocht en ik meen te kunnen zeggen dat ik daar buitengewoon goed onderwijs heb gehad. Je kreeg er psalmen, elke dag bijbellezen, nee, je werd daar goed onderricht! Aan de andere kant werd je er ook wel dom gehouden. Als er in de Bijbel bijvoorbeeld wordt gesproken over Rachab de hoer en je vroeg om uitleg dan zei de meester: "dat was een herbergierster."

Dirk Cornelis en Dirk van Ommering.

Nadat ik vier jaar de lagere land- en tuinbouwschool heb gevolgd, ben ik niet verder gaan leren. Ik hoefde niet op zoek naar werk, want ik kon thuis bij pa op de boerderij werken! Pa had koeien en pluimvee. Hij leerde mij melken, maar van de daggelders, van de arbeiders, leerde ik ploegen, eggen en zaaien, want dat was iets wat mijn vader dus niet deed! Thuis maakten we ook zelf kaas. De knecht en de arbeider hielpen ook mee op de boerderij. De knecht woonde bij ons in en de arbeider woonde in het arbeidershuis. Voor moeder hadden we een dienstbode in huis, zij woonde ook bij ons in. Mijn vader was een goede boer, hij had voor de oorlog al zo'n 40 koeien en leverde de meeste melk hier in de omgeving.

Vader Jan van Ommering.

In die tijd heb ik bij verschillende verenigingen in het bestuur gezeten, zoals bij de Knapenvereniging en de Jongelingsvereniging.

Net als bij alle andere boeren kregen wij tijdens de mobilisatietijd veel militairen over de vloer (foto). In mei 1940 brak de oorlog uit. Ik was toen 25 jaar en we kregen 's morgens bericht dat de koeien direct weg moesten. Mijn ouders zijn met mijn zussen geëvacueerd met de trein naar de

Wieringerwaard, net als de rest van de inwoners van Scherpenzeel. Ik was samen met mijn broer Dirk Cornelis één van degenen die alle koeien uit de omgeving via Amerongen naar Wijk bij Duurstede moesten brengen. Ik was op de fiets en mijn broer op het paard. Gert Hooijer was er ook bij. In Wijk bij Duurstede zouden de koeien de boot op gaan naar Ammerstol. We sliepen in Wijk bij Duurstede in een school, gewoon op het stro. Tijdens het inladen moest ik helpen. Ik weet nog dat Van Dam, van het deurwaarderskantoor, er ook bij was. Dat inladen ging niet altijd zo makkelijk. Er liep wel eens een koe naast de loopplank en die verdween dan de diepte in en die zag je nooit meer terug. Na dat inladen kwam er

een motorordonnans en die kwam zeggen dat de Duitsers bij de Grebbeberg waren doorgebroken. Wij moesten toen weg en we zijn toen naar Doorn gefietst. We hebben daar toen bij de vader van dominee Doornebal geslapen. De volgende morgen zijn we toen weer naar huis gefietst, naar Scherpenzeel. Wat we daar aantroffen was verschrikkelijk, het hele dorp lag in puin. Bij Valleihoeve lag het erf vol met dode paarden en koeien. Toen we eenmaal terug waren, konden we gelijk weer stevig aan het werk. Overall lagen een hoop eieren en die moesten geraapt worden. Na een aantal dagen kwamen ook de koeien weer terug, maar van de 40 koeien kreeg mijn vader maar zeven van zijn eigen koeien terug. Hij moest dus koeien terugkopen, maar die werden toen uitbetaald door de overheid.

<p>N° 025559</p>	<p>Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd. Bureau Ontruiming. Legitimatiebewijs.</p>		<p>N° 25559</p>																								
	<p><i>J. P. Ooms</i> Handtekening houder.</p>	<p>De houder van dit bewijs heeft ondervermelde stuks vee :</p> <table border="0"> <tr> <td>Koeien</td> <td>_____</td> <td>in letters</td> <td>Geiten</td> <td>_____</td> <td>in letters</td> </tr> <tr> <td>Varkens</td> <td>_____</td> <td>in</td> <td></td> <td>_____</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Paarden</td> <td>_____</td> <td>aanmalen</td> <td></td> <td>_____</td> <td>in letters</td> </tr> <tr> <td>Schapen</td> <td>_____</td> <td></td> <td></td> <td>_____</td> <td></td> </tr> </table> <p>afgeleverd te _____</p>		Koeien	_____	in letters	Geiten	_____	in letters	Varkens	_____	in		_____		Paarden	_____	aanmalen		_____	in letters	Schapen	_____			_____	
Koeien	_____	in letters	Geiten	_____	in letters																						
Varkens	_____	in		_____																							
Paarden	_____	aanmalen		_____	in letters																						
Schapen	_____			_____																							
<p>Naam houder : <i>J. P. Ooms</i> Geboorten : _____ Adres : SCHERPENZEEL</p>		<p>Dit gedeelte uit te scheuren door Vertegenwoordiger Ned. Veeh. Centrale.</p> <p>Datum aflevering _____</p> <p>Ondertekening Vertegenwoordiger Nederl. Veehoudericentrale</p>																									
<p>Functie bij het Bureau Ontruiming : <i>J. P. Ooms</i></p> <p>Aan de militaire en burgerlijke autoriteiten wordt verzocht aan den houder van dit legitimatiebewijs alle mogelijke medewerking te verleenen voor den afvoer van het onder zijn geleide staande vee.</p> <p>'S-GRAVENHAGE, den 16 JAN. 1940 19____</p> <p>De Regeeringscommissaris voor den Akkerbouw en de Veehouderij <i>J. P. Ooms</i></p> <p>De Directie van het Bureau Ontruiming R. B. V. V. O. <i>J. P. Ooms</i></p> <p>19301-39</p>		<p>Dit gedeelte in te _____</p> <p>Ondertekende verklaart voor den afvoer van bovenvermelde stuks vee als vergoeding te hebben ontvangen een bedrag van _____ gulden</p> <p>_____, den _____ 19____</p> <p>Handtekening houder.</p>																									

Legitimatiebewijs i.v.m. de afvoer van het vee.

In de oorlogsjaren veranderde er op de boerderij eigenlijk niet zo heel veel. Ik heb nog wel een beetje verzetswerk gedaan: krantjes rondbrengen en wat inlichtingendienst.

Na de oorlog, ik was al 41 jaar, keek ik maar eens goed om me heen voor een toekomstige vrouw en boerin! Op een dag kreeg ik een tip van iemand. Bij de oom en tante van die tipgever werkte Conny Versteeg uit Maartensdijk en daar moest ik toch maar eens op bezoek gaan! Ik ben er met de auto naar toe gereden, uit de auto gestapt en heb daar aangebeld. Conny deed zelf open en ik mocht naar binnen en het gevolg was dat we al snel verkering hadden. Ik kon het goed vinden met de ouders van Conny. Het klikte gelijk. Het waren net zulke gewone mensen als ik, en ik kon daarom fijn met ze praten. Conny is een dochter van Cornelis Jorde Versteeg en Hendrijntje Meijers. Ja, Conny woonde niet echt vlakbij, maar ik reed al auto en ik werd daarin min of meer gesubsidieerd door mijn vader. Mijn ouders werden al wat ouder en ik bracht ze met de auto waar ze zijn moesten.

Na één jaar verkering besloten we om onze relatie te bestendigen. We traden op 9 mei 1957 in Maartensdijk in het huwelijk. Onze ouders stemden met dit besluit dan ook zeker in. De bevestiging vond plaats in het gemeentehuis van Maartensdijk en hierna werd ons huwelijk in de kerk in Maartensdijk door ds. Wijnmalen uit Maartensdijk ingezegend. Zoals in die tijd gewoonte was kwamen ooms en tantes en vrienden van te voren een paar dagen over om dit te vieren. Op de dag zelf waren onze ouders, broers, zussen en een paar nichten van Conny uitgenodigd. De bruiloft

werd thuis op de grote heerd van de boerderij van de familie Versteeg in Maartensdijk gehouden. Het was een fijne dag!

In 1958 kocht ik de boerderij over van mijn vader. Mijn vader Jan van Ommering ging toen in een huisje wonen aan de Stationsweg.

Op 6 maart 1958 werd onze zoon geboren. We noemden hem Jan Cornelis, zijn roepnaam werd Jan. Een jaar later, op 26 augustus 1959, werd er een dochter geboren. Haar naam werd Hendrijntje Elizabeth, met als roepnaam Henny. Dit was natuurlijk erg leuk, want nu hadden we een zoon én een dochter! Onze kinderen groeiden voorspoedig op!

Nadat mijn moeder in 1960 overleed, kwam mijn vader van de Stationsweg weer terug naar de boerderij om door ons verzorgd te worden. Hij had eerst een poosje in het bejaardenhuis gewoond, maar dat beviel hem niet zo. Hij ging in het zomerhuisje op het erf wonen. Wij hebben hem verzorgd van 1976 tot 1980. In 1980 is hij op 95-jarige leeftijd overleden. Daarna heeft mijn schoonmoeder nog een poos ingewoond. Ze kwam in 1981 eigenlijk maar voor een week of zes, maar toen zei zij: "kan ik hier niet helemaal blijven?" Uiteindelijk heeft ze nog vijf jaar ingewoond. Ze is 96 jaar oud geworden.

Er kwam een tijd dat onze zoon en dochter het huis uit gingen. Mijn dochter Henny ging 29 mei 1980 trouwen met Gert van Dijk. Henny en Gert kregen twee dochters, Corinne en Alice. Mijn zoon Jan ging 11 juni 1982 trouwen met Hetty. Jan en Hetty kregen één zoon, Jordi.

Familiefoto gezin Dirk en Conny van Ommering.

Op de boerderij was vanzelfsprekend nog steeds veel werk te verzetten. Maar aangezien ik in 1985 alweer 70 jaar werd, viel het niet mee om mijzelf nog volledig in te zetten voor dit werk. Zoon Jan zou de boerderij niet overnemen, hij ging niet onder de koeien en dus dacht ik eerst "dat wordt niks"! In dat jaar kreeg ik ook een licht hartinfarct. De dokter gaf mij

als advies dat ik rustiger aan moest doen. In 1987 besloten mijn vrouw en ik daarom te gaan verhuizen naar het dorp. Mijn dochter Henny met haar man Gert hebben de boerderij toen eerst van ons gehuurd. Wij kochten een huis op de Prinses Marijkelaan (*foto*). Een mooie vrijstaande woning, dichtbij het centrum van

Scherpenzeel. Toen we hier woonden ging ik nog elke dag terug naar de boerderij om daar het nodige werk te doen. In 1998 hebben Henny en Gert de boerderij gekocht. Zoon Jan heeft het land gekocht.

Het was voor ons natuurlijk wel even wennen om van het platteland in het dorp te komen wonen. Maar gelukkig hebben we hier ook een mooi plekje gevonden. Onze zoon Jan en dochter Henny hadden inmiddels ook al opgroeiende kinderen. Het gebeurde wel eens dat ze oppas nodig hebben en dan waren opa en oma natuurlijk de eerst aangewezenen! Dicht bij ons huis is een vijver met heel wat eenden. Als de kleinkinderen er waren, ging ik dan ook vaak met ze naar de eendjes om die te voeren. Oma had dan een leuk klein mandje waar het brood in kon.

Door het boerenleven kwam er van reizen eigenlijk nooit zoveel. Wel ben ik als jongeman in 1952 eens naar Denemarken geweest, maar het duurde tot 1982 tot ik dat weer eens over kon doen. Ik ben toen met mijn zwager Mindert Versteeg nog eens naar Denemarken geweest. Daarna vonden mijn vrouw en ik tijd om wat vaker op reis te gaan. We zijn ondermeer naar de Moezel, Luxemburg en België geweest. Maar de meest bijzondere

reis maakte ik in 2005. Toen ben ik, op 90-jarige leeftijd, met mijn zoon Jan naar Normandië geweest (*foto*) en dat was een geweldige reis. We bezochten er de invasiestranden en veel andere historische plaatsen, zoals de Pegasusbrug, Saint Mére Eglise en de Mont St. Michel. Een prachtige ervaring!

U vraagt mij wat ik de meest opvallende verandering vind die ik in al die jaren in Scherpenzeel heb meegemaakt. Eigenlijk is de meest opvallende verandering dat Scherpenzeel in die tijd ontzaggelijk is uitgebreid. Scherpenzeel is van 2.000 inwoners, van vóór de oorlog, uitgedijd naar 9.000 inwoners. Er zijn heel wat nieuwbouwwijken bij gekomen. Begrijp me goed, ik vind dat wel een vooruitgang. Wat ook wel een opvallende verandering is, is de uitbreiding van de kerken in Scherpenzeel. Dat kwam

niet alleen door de toename van het inwoneraantal, maar ook door de scheuring in de kerken. De Vrijzinnig Hervormde Kerk is opgeheven. Wist u trouwens dat dit ook wel de Cognackerk werd genoemd? Dat was omdat alle kasteleins bij deze kerk hoorden !

Op 9 mei 2007 hebben we mogen gedenken dat we vijftig jaar getrouwd waren. Dat was een bijzondere mijlpaal in ons leven. Heel fijn dat we dit samen nog mochten beleven! Dit hebben we dan ook met onze

kinderen en kleinkinderen, familie en vrienden mogen vieren. 'We hebben met elkaar gegeten in Restaurant 'De Dennen' in Renswoude.

19 januari 2010 heb ik de leeftijd van 95 mogen bereiken. Dit heb ik samen met mijn vrouw, kinderen en kleinkinderen mogen vieren. Mijn vrouw en ik zijn gelukkig nog redelijk gezond. Ik ben tegenwoordig wel wat kortademig. Maar ja, je wordt ouder en de rek is er wel uit. Ik kan iedere dag nog mijn dagelijkse bezigheden doen. Mijn hobby is boekhouden. ik heb hier ook een diploma voor behaald. Ik vind het fijn dat ik de boekhouding zelf nog kan blijven doen. Samen met mijn vrouw speel ik vaak het spel 'rummikub'. We vinden dit beide leuk om te doen. Ook hebben we een groepje vrienden waarmee we af en toe een avondje dit spel spelen. Lezen doe ik ook graag! Vooral in oude geschiedenisboeken kan ik me helemaal vinden. Elke week ga ik er op uit om boodschappen te doen. Verder maak ik zo af en toe eens een wandeling, zo houd ik me goed in beweging. Ook proberen we nog de verjaardagen bij te houden. We worden altijd opgehaald en weer thuis gebracht.

We vinden het fijn om op deze leeftijd nog zelfstandig te kunnen wonen en een goede invulling te geven, met ieder onze eigen hobby's.

Originele drinkbak terug naar Koetshuis

Het gebouw van de voormalige apotheek aan de Vijverlaan (op de hoek met de Molenweg en de Vlieterweg) is, nadat het alweer langere tijd leeg stond, in de afgelopen vakantieperiode gesloopt. Het zal in al die jaren dat het vrij moderne gebouw daar stond niet veel mensen opgevallen zijn dat er direct naast de ingang een historisch detail aanwezig was, veel ouder dan de apotheek zelf. Bij de hoofdingang lag namelijk een voorwerp, dat er in eerste instantie uitzag als een blok beton. Dit blok steen viel Johan Lagerweij *wel* op en hij maakte Oud-Scherpenzeel er op attent dat dit voorwerp wel eens de oude natuurstenen drinkbak kon zijn die zich in het verleden in het Koetshuis had bevonden en die, door de naderende sloop van het gebouw, mogelijk voor altijd verloren zou gaan. Een kleine delegatie toog daarom naar de apotheek om een onderzoek in te stellen. En inderdaad, achter de fietsenstandaard naast de hoofdingang lag een groot stuk steen, te groot en te diep in de grond om op te tillen of om te draaien, maar het leek natuursteen en het zou inderdaad wel eens de ooit verloren gegane drinkbak kunnen zijn. Op de foto ziet u de exacte locatie aangegeven.

Het kostte enige moeite om de huidige eigenaren van de apotheek te vinden, maar nadat er met hen contact was opgenomen verleenden zij alle medewerking, waarvoor natuurlijk dank! Wie ook direct medewerking verleende was het

loonbedrijf Schimmel die ons te hulp kwam met zwaar materieel om het blok natuursteen uit de grond te tillen, waarna al snel bleek dat dit inderdaad de drinkbak was. Helaas is de bak in het verleden ernstig beschadigd geraakt. Er bleek een flinke hap uit te zijn.

Tja..... hoe komt zo'n loodzware natuurstenen drinkbak nu terecht op het terrein van een apotheek? De drinkbak moet zijn gemaakt in dezelfde jaren dat het Koetshuis is gebouwd, zo rond 1850/1855.

De drinkbak heeft waarschijnlijk *in* het Koetshuis gestaan, vanzelfsprekend om de paarden te drenken. Maar zo rond de oorlogsjaren verloor het Koetshuis zijn feitelijke functie. Kort na de oorlog waren er weliswaar nog steeds stallen in het Koetshuis, maar deze hadden al lang hun oorspronkelijke functie verloren. Steeds meer stallen werden in die jaren verbouwd tot woon- en slaapvertrekken.

Op de plaats waar nu de Vijverlaan is en het "Huis in de Wei" staan was in die jaren de "Dorpswei", een weiland waar boer GertJan Donkelaar zijn koeien weidde. Dat weiland was, net als het Koetshuis, eigendom van de familie Royaards. Waarschijnlijk kon boer Donkelaar die nutteloos geworden drinkbak beter gebruiken in het weiland dan in het Koetshuis. Toen in 1966 de Dorpswei werd opgedoekt en o.a. "Huis in de Wei" werd gebouwd, is de drinkbak waarschijnlijk terechtgekomen op de huidige plek – op z'n kop liggend – en daarbij helaas ook beschadigd geraakt.

Wederom met hulp van loonbedrijf Schimmel werd de drinkbak na al die jaren teruggebracht naar het Koetshuis. De drinkbak heeft een prominente plaats gekregen in de tuin naast de ingang van het Documentatiecentrum.

Onze verwachting is dat de bak daar tot in de verre toekomst blijft liggen.

Piet Valkenburg

Oorlog in je achtertuin, verhalen van de Grebbelinie

Dit boeiende boek werd onze vereniging aangeboden door de voorzitter Wim Schimmel.

Het behandelt de verstoring van het dagelijks leven in de Gelderse Vallei door de oorlogsvoorbereidingen en de vijfdaagse oorlog in mei 1940. Aan de hand van verhalen van diegenen die in die ontstellende wanorde verzeild raakten omdat ze toevallig wonden in een gebied waar de oorlog naar toe kwam, soms letterlijk tot in hun achtertuin, wordt een beeld geschetst.

De schrijver, Jan Blokker jr., heeft 34 bewoners van het gebied tussen Neder-Rijn en het Eemmeer bij Spakenburg gevraagd naar hun herinnering aan de tijd van de mobilisatie, de evacuatie naar veiliger oorden en de terugkeer naar de vertrouwde omgeving. Ook hoe de oorlogstijd en de bevrijding werden ervaren komt aan de orde.

Tot in de jaren dertig was het leven in dit gebied simpel, de grond tamelijk arm. Er woonden en werkten boeren, IJsselmeervissers en kleine handelaren. De mensen waren gehecht aan de orde en regelmaat.

Jan Blokker vertelt hoe hun levens werden verstoord door de komst van bijna vijftigduizend soldaten, die in augustus 1939 werden ingekwartierd in de steden en de dorpen, door de inundatie van hun land en de oorlog die drie volle dagen over het gebied raasde.

Uit de omgeving van Scherpenzeel komen Neeltje ter Maaten, Johan Lagerweij, Marinus van der Geijs en Dirk van Ommering aan het woord.

Neeltje ter Maaten

Neeltje ter Maaten was een boerendochter van de Voskuilerdijk, die moest aanzien hoe hun landerijen onder water worden gezet en het vee wordt afgevoerd. Zij was toen 6 jaar. In 1944 werd haar vader gearresteerd op beschuldiging van het in bezit hebben van een illegale zender. Ze heeft hem niet terug gezien!

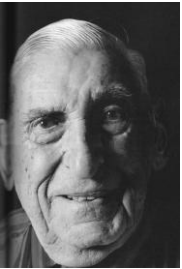

Johan Lagerweij

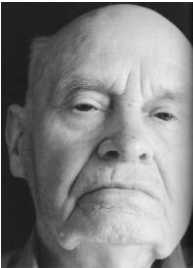
Johan was een ventje van 9 jaar toen de mobilisatie plaats vond. Hij beschrijft zijn ervaringen met de Nederlandse soldaten, die uit alle streken van het land naar de vallei kwamen en bij de burgers werden ingekwartierd. Hij vertelt van zijn eerste ervaring met een Duitse soldaat, en ook van de spanning tijdens de bezetting als zijn familie volop in het verzet belandt en er veel onderduikers in de woonomgeving verborgen zijn.

Marinus van der Geijs

Marinus van der Geijs was een 21 jarige Rotterdamse militair, die als foerier verantwoordelijk was voor de uitrusting van de soldaten (de uniformen en de voedselvoorrading e.d.). Hij vond zijn latere echtgenote in Scherpenzeel en bleef hier wonen.

Dirk van Ommering

Ook Dirk van Ommering, boerenzoon (wonend aan de Barneveldseweg), moest evacueren; hij was een van de eersten die terugkwam en de afschuwelijke verwoestingen van het dorp Scherpenzeel zag. Door de drukte op de boerderij ging de bezetting min of meer aan hem voorbij, zoals dat voor velen in de Gelderse Vallei gold.

Het is een bijzonder boeiend boek met schitterende foto's, een echte aanrader voor iedereen die in het gebied tussen Rijn en Veluwe meer woont en is geïnteresseerd in de recente geschiedenis van zijn of haar woonomgeving.

Jan Roelofsen

Reacties op onbekende voorwerpen

In het maartnummer, nr. 1 van dit jaar, stond op pag. 44 het onbekende voorwerp 442 afgebeeld (foto).

Van Teus en Henny Vonk ontvingen we onderstaande reactie:

“De Oud-Scherpenzeel van maart heb ik toevallig ontvangen

van mijn schoonouders. Hierin vraagt u “wat voor haak is dit?”. Het is een vleeshaak. De grote boog is om de haak over een boom te hangen of schuiven. De kleine boog wordt gebruikt om met een lier of katrol de haak van de boom af te hijsen. Aan de punt wordt een half varken of vleesbout opgehangen.”

In verenigingsblad nummer 2 van dit jaar plaatsten we een foto van een onbekend voorwerp, waarschijnlijk een stuk gereedschap, met aan u de vraag of u wist waartoe dit voorwerp ooit heeft gediend. Een foto van dit voorwerp No. 443 werd bij

het artikeltje gevoegd. We kregen een aardig aantal reacties en deze willen we u niet onthouden !

Een eerste reactie kwam van één van onze bestuursleden : “We hebben toen eens een grote oude worstmolen gekregen van een slager. Deze staat bij ons op de voorwerpenzolder en juist aan deze molen ontbreekt de zwenkel waarmee de molen wordt bediend en het vlees wordt gemalen”. Tja ... was de oplossing maar zo eenvoudig. Natuurlijk werden sleutel en vleesmolen eens bij elkaar gehouden, maar de sleutel bleek niet te passen.

Albert Mastebroek deelde ons mee: “Deze sleutel lijkt

heel veel op een sleutel die we vroeger gebruikten om de doppen van melassevaten los te draaien. Melasse werd tot ca. 1960 door ons gebruikt bij het inkuilen van gras. Er zat een grote en een kleine dop in zo'n vat met een vierkant waar de sleutel op paste. Maar of die zo groot waren weet ik niet meer. Er zou naar gevraagd kunnen worden aan een oud-smid, want dergelijke sleutels werden meestal ambachtelijk door een echte smid gemaakt”.

Willem Methorst uit Baarn reageerde ook:”Hier een bericht van Willem Methorst (Beletteraar), zoon van Henk (de wagenmaker), zoon van Gerrit (Gart Does, wagenmaker). Als ik mij niet vergis betreft dit hier een slinger van een slijpsteen, zie bijgaande foto waarop een nieuwere variant staat. Er werden vierkante assen gebruikt voor de steen

en in het kleine vierkante gat zat een metalen pen met een houten klos daar omheen”.

Uiteindelijk deed onze redacteur, Henk Schuurman, ook nog een duit in het zakje: “Piet, volgens mij is dit een sleutel die werd gebruikt om de grote moeren van een karrewiel vast te draaien. Je moet hierbij denken aan die fraaie wielen die je aan jachtkarren ziet, aan van die

Oostenrijkse karren zogezegd”.

Wat nu uiteindelijk de definitieve oplossing is, ik durf het nog niet te zeggen! Ik kon geen melassevat of een foto daarvan vinden, maar eigenlijk ben ik er van overtuigd dat dhr. Methorst wel eens gelijk kan hebben: voorwerp No. 443 zou heel goed de slinger van een slijpsteen kunnen zijn!

Piet Valkenburg

Aanvullingen en correcties

Op de ledenvergadering van 23 februari jl. heeft de heer Wim Vlaanderen uit Zwolle een lezing verzorgd over het onderwerp “Begraven door de eeuwen heen”. Uit de zaal kwam toen de vraag, waarom de rouwtijd één jaar en 6 weken duurde. Op dat moment moest de heer Vlaanderen het antwoord schuldig blijven. Maar hij heeft het, zoals beloofd, nagezocht en hier is het antwoord: *Voor ouders, echtgenoten en kinderen was de rouwtijd een jaar **en zes weken**, voor broers en zussen een half jaar **en zes weken**, voor ooms en tantes drie maanden en voor neven en nichten **zes weken**. De zes weken waren voor Christus. De vastentijd was en is immers ook zes weken.*

In ons vorige nummer, 22^e jrg. nr. 2 (juni 2010), kon u onder *Noe eerst effe Proate!* het verhaal lezen over Jan Hardeman. In dat verhaal is een aantal namen en gegevens niet goed overgekomen. Daarom hier een paar kleine correcties.

Jan spreekt een paar keer over zijn oudste zus (pag. 6). Ze heette echter niet Ida, maar Truida.

De meesters van de Glashorst (pag. 8) heetten niet Weenink en Nieuwendorp, maar resp. Klei en Middeldorp.

In de eerste alinea op pag. 10 wordt geschreven over de familie Van de Burg. Dat was de familie Van de Burgt, die op **zondag** door de Duitsers werd opgehaald.

Halverwege pag. 11 wordt gesproken over een kapotgeschoten boerderij. De boerderij is in 1945 door de Duitsers geruimd en toen in brand gestoken.

Het bedrijfje, waarover Jan Hardeman bovenaan pag. 12 spreekt, was het bedrijf van G. van Elst.

De film over ons dorp (pag. 12) werd opgenomen in het jaar 1963. Op de film is ook het houten huisje te zien, waarin Jans zus Truida, die aan TBC leed, thuis in de tuin jaren heeft gekuurd.

Een voorbeeld van een dergelijk TBC-huisje. Ze bestonden in verschillende vormen en afmetingen.

